

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויקרא

(חלק יז — שיחה ד)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת פקודי, כו אדר א — ב' אדר ב, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויקרא ז

22

א. מן הפסוקי, ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו' (ולא נאמר, כי

תקריב מנחה²) – ילפינן בתורת-כהנים שהיחיד רשאי לנדב גם לבונה ויין (ושמן) הבאים עם הקרבן, ואף עצים: „היחיד מתנדב עצים“³.

ב. בפשטות היה אפשר ליישב ששני סוגים הם בקרבן העצים, ודין נדבת עצים שבתורת-כהנים הוא סוג קרבן שונה מקרבן העצים ד, זמן עצי הכהנים והעם:

ולהלן בתורת-כהנים איתא⁴: „כשם שאין שנים מביאין מנחה נדבה כך אין מביאין לא יין ולא לבונה ולא עצים“.

הנידון בתורת-כהנים הוא קרבן של עצים (שמביא היחיד, כלשון התורת-כהנים: „היחיד מתנדב כו“) הקרבים על המזבח בתורת קרבן – ועל כך נאמר הדין שאי אפשר להביא זאת בשותפות; ואילו „זמן עצי הכהנים והעם כו“ של ט' המשפחות הנ"ל קאי (לא בעצים הבאים בעצמם בתורת קרבן, אלא) בעצים למערכה, כדאיתא בכרייתא הנ"ל „כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה כו' ככתוב בתורה“, והיינו העצים הנצרכים למזבח עבור המערכה והאש להקרבת קרבנות – ועצים אלו באים גם בשותפות (ובפרט שבלאו הכי יש למסור את העצים לציבור קודם הקרבת קרבנות הציבור, כדאיתא בתוספתא⁵).

וצריך להבין: הלא מצינו קרבן עצים שהובא בשותפות – כמו ששנינו בתענית⁶ „זמן עצי הכהנים והעם תשעה כו“, והם ט' משפחות שהיו מביאים קרבן עצים, וכמבואר בגמרא⁷ „כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה ועמדו אלו והתנדבו משלהם וכך התנו נביאים שביניהן שאפילו לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבין משלהן שנאמר⁸ והגורלות הפלנו על קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלקינו לבית אבותינו לעתים מזומנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלקינו ככתוב בתורה“ – ומפשטות המשך הענינים בסיפור הכתוב והמשנה משמע שבני המשפחה

אלא שעדיין דרוש ביאור, דהנה בנוגע ללימוד ש, מתנדבין עצים”

23

8) וכן משמע מתענית (יב, א) „יו"ט שלנו הוא“.
9) שם. וכ"ה בירושלמי שקלים פ"ד ה"א. וש"נ. בבבלי תענית לא הובא זה שמסרו לציבור אבל מובן הוא, מזה שכ' „לא מצאו עצים בלשכה כו' אפילו לשכה מלאה עצים“. ראה משנה למלך הל' כלי המקדש פ"ו ה"ט. חסדי דוד לתוספתא שם.

1) פרשתנו ב, א.
2) ראה פ"י הראב"ד ור"ש משאנץ בתו"כ עה"כ (פרשתא ת, ג).
3) שם, ז.
4) פ"י, ו.
5) כו, א.
6) שם כח, א. תוספתא תענית פ"ג, ה.
7) נחמי"י, לה.

הובאה בגמרא פלוגתא¹⁰: „קרבן¹¹ מלמד שמתנדבין עצים. . . וכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העצים. רבי אומר עצים קרבן הם טעונין מלח וטעונין הגשה (ובהמשך טעונין קמיצה אמר רב פפא לדברי רבי עזים צריכינן עצים);

והובאה בגמרא פלוגתא¹⁰: „קרבן¹¹ מלמד שמתנדבין עצים. . . וכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העצים. רבי אומר עצים קרבן הם טעונין מלח וטעונין הגשה (ובהמשך טעונין קמיצה אמר רב פפא לדברי רבי עזים צריכינן עצים);

ג. על-פי הנ"ל מובן גם שאין לתרץ את הקושיא הנ"ל (ס"א) על-פי שיטת המפרשים¹⁷, שזה שנדבת עצים אינה יכולה לבוא בשותפות אינו אלא למאן דאמר שדין זה שמתנדבים לבונה יין שמן ועצים למדנו מלשון „קרבן“ האמורה ב„מנחה“¹⁸ (כשם שאין שנים מביאין מנחה נדבה כך אין מביאין לא יין ולא לבונה ולא עצים), אבל למאן דאמר דילפינן¹⁹ שמתנדבין יין ושמן מלשון הכתוב „אזרח“²⁰ האמורה בנסכים – אין נדבה זו דומה למנחה ויכולה לבוא בשותפות²¹,

ואם כן קשה ממה נפשך: אם „והגורלות הפלנו על קרבן העצים“ קאי באותו ענין המדובר בדין „מתנדבין עצים“¹² – וכן משמע גם מלשון התוספתא¹³ „מה ראו זמן עצי הכהנים והעם לימנות“ (שתוכן השאלה הוא¹⁴: מאחר שנדבת העצים היא דבר האפשרי בכל יחיד, מפני מה נמנה קרבן העצים של ט' המשפחות באופן מיוחד; ומוכח לכאורה שענין אחד הוא) – איך הובא „קרבן עצים“ זה בשותפות?

ואם לדעת רבנן שני דברים שונים הם, כנ"ל, מהי הראיה מ„והגורלות הפלנו על קרבן העצים“ לענין שהיחיד רשאי לנדב עצים בתורת קרבן?

גם דרוש הסבר בטעם המחלוקת

(10) מנחות כ, ב. קו, ב.

(11) בפרש"י (מנחות) „קרבן – נפש כי תקריב קרבן מנחה וגו'". וכ"ה בתוד"ה לדברי (כ, ב). אבל ברבינו גרשום ובפיה"מ שם (קו, ב) הביאו הכתוב תחילת פרשתנו „אדם כי יקריב מכס קרבן“ ובדפוסים שלפנינו הובא בפנים הגמרא (כ, ב) קרבן (מנחה). וראה לקמן הערה 24.

(12) ראה אוצה"ג – תשובות לתענית ע' 34.

המגי' במל"מ פ"ד מהל' שקלים ה"ו.

(13) שם. וכ"ה בירושלמי שקלים שם. תענית

פ"ד ה"ד. מגילה פ"א ה"ד. ובבבלי הל' „למה הוצרכו לומר זמן עצי כו'“.

(14) כן פ' בקה"ע לירושלמי שם.

(15) ראה חידושי הרשב"א (מנחות כ, ב) לדעת רבי „ולכך מרבינן נמי עצים שנקראו קרבן במקום אחר לדין מנחה“. ועד"ו בראב"ד וק"א כאן. וראה ר"ש משאנץ שם (ג) „והתם קאמר רבי אפי' עצים נקראו קרבן והוצרך להביא מנא לן שנקראו קרבן כו'“. וכן מוכח מפרש"י מנחות כ, א ד"ה עצים, שהביא הכתוב „שנאמר והגורלות הפלנו גו'“ אף שבמסקנא בגמרא (ע"ב) מפרש דהברייתא אוזיל לדעת רבי.

(16) ראה ראב"ד וקרבן אהרן לתו"כ כאן. וחידושי הרשב"א שם.

(17) ראה פ' ר"ש משאנץ לתו"כ פ"י, ו. מלבי"ם שם (אבל לא בתירוק קושיא הנ"ל).

(18) ככתו"כ שם (פרשת ת, ג ואילך).

(19) מנחות קז, א.

(20) שלח טו, יג.

(21) במנחות שם הובא רק לענין יין ושמן. ובר"ש משאנץ „אמאי אין מתנדבין שנים יין ושמן ולבונה ועצים“, וכנראה כוונתו ע"ד מ"ש

וטעונו הגשה וקמיצה ככל קרבן
מנחה)²⁴.

ד. בהסברת מהותו של קרבן העצים
(שבמסכת תענית) מצינו כמה דעות:

הרמב"ם בפירוש המשניות שלו²⁵
כתב, שביום שהביאו המשפחות „עצים
לאש המערכה . . . היו מקריבין קרבנות
נדבה וזהו קרבן העצים והעתים
המזומנים הכתובים בעזרא“; וכן כתב
בספר היד²⁶, ובפרטיות: „ומהו קרבן

25

24 אבל י"ל שע"פ פ"י רבינו גרשום ופיה"מ
במנחות (קו, ב) דלא הביאו הכתוב דקרנן
מנחה כ"א „אדם כי יקריב מכם קרבן“, באים
עצים בשותפות [ראה דרשת הת"כ רפ"ג (הובא
בפרש"י) עה"פ בהמשך הכתוב „תקריבו“ מלמד
שהיא באה נדבת שנים]. וכן בדעת רבי כ'
ברבנו גרשום שם „וטעונה הגשה ומלח כשאר
קרבנות“*, ולא כפרש"י שם, כמנחה. ובגמרא
לפנינו (כ, ב) בדברי רבי „עצים קרבן מנחה הן“.
וראה שטמ"ק שם על הגליון. וצ"ע מדוע חידשו
דרשה חדשה ולא ככתוב שמפורש הלימוד
מ„קרבן“ שנאמר במנחה, וע"פ המבואר לקמן
בפנים י"ל, ראה הערה 52. וראה חידושי הרשב"א
למנחות כ, ב.

25 תענית פ"ד מ"ה.

26 פ"ו מהלכות כלי המקדש ה"ט. וכ"כ

* ולפ"ז לכאורה י"ל דזה שצריך קמיצה לדעתו
הוא מכיון שאין שייך בהם שחיטה כבקרבנות
בכלל, וקמיצה במקום שחיטה (זבחים יג, ב) ולא
לפי שהיא קרבן מנחה. אבל צ"ע דהרי לדעת רבי
עצים טעונין הגשה, שזהו רק במנחה. ואולי למד
זה ממנחה (ראה מנחות ט, א. במשנה). אבל ברבינו
גרשום למעילה (יט, ב): „ואיל ומקיש להו למנחה
כו צריך נמי קמיצה.“

ועוד שינויים בר"ג שם: א) „ור' לא אמר ב'
גזירין כו' ולא קא יהיב בהו שיעורא כמה ליתני“.
ולא כפרש"י שם כ, ב (שטמ"ק אות טו). דגם
לרבי ב' גזירין, ב) „ושירי אותן עצים לכהניס“.
ולא כבתודה לדברי (שם כ, ב) דהשירים קרבין
לעצמן. ואכ"מ.

— כי בכך עדיין אין מיושבת הקושיא
הנ"ל, שהרי (א) הניחא יין ושמן, אבל
„והגורלות הפלנו על קרבן העצים וגו“
הוא פסוק שצריך להתאימו לכל הדעות,
גם למאן דאמר שאין עצים באים
בשותפות, (ב) הסברא שמצינו בגמרא¹⁹
שדין „מתנדבין שמן“ נלמד (לחד מאן-
דאמר) מ„אזרח“ האמור בנסכים —
נאמרה דוקא לדעת רבי (משא"כ לדעת
רבנן פשיטא ככולי עלמא שהדבר נלמד
מ„קרבן מנחה“¹⁹), והרי לדעת רבי²² אין
קרבן עצים בא בשותפות, שכן יש להם
דין קרבן מנחה²³ (ולכן טעונו מלח

במלבי"ם דלפי"ז יש ללמוד לבונה ועצים במ"מ
מן יין.

22 נוסף לזה גם בהנוגע לשמן מסיים שם
(והתניא קרבן מלמד שמתנדבין שמן כו' מאן
שמעת לי' כו' רבי כו' א"ל אי תניא תניא“, שגם
ר"פ הודה לזה — ראה תודה" אי תניא שם.

23 ולכן גם את"ל שהדרשא בתו"כ „כשם
שאינן שנים מביאין מנחה נדבה כך אין מביאין
כו' עצים“ אינו אליבא דרבי*, הרי דעת רבי
מפורש (מנחות קד, ב. תו"כ שם לפני"ז פרק
ה, ב) „לא סילק הכתוב אלא מנחה שנאמר
נפש“ (ובתודה" נפש (זבחים ה, טע"ב) דסמך ע"מ
שכתב „קרבנו“) שבוה נכלל עצים. וראה תודה"
לדברי רבי (מנחות כ, טע"ב) לדעת רבי. חידושי
הרשב"א שם.

* ראה מלבי"ם. ושם „וכי" (דהשותפין מביאין
יין ושמן עצים כו'), לדברי רבי שלמד מן כל נדריהם
וכל נדבותם אשר יקריבו הכל באים בשותפות.
אבל ראה ברבנו הלל לתו"כ שם על מה שכו' „באה
בנדבת שנים“ הביא הדרשה דרבי „לכל נדריהם
ולכל נדבותם כו“, וראה שם בהקטע שלאח"ז
„וכולוהו מקרבן מנחה אתרבו כו' וכי היכא דמנחה
אינה בשותפות כו“, ומשמע שזהו גם לדעת רבי.
וגם בהר"ש משאנן שם כ' „אלא לטוגי" דמנחות
כו' **תימא אמאי** אין מתנדבין כו". ואולי כוונתו
(דהמלבי"ם) דק ע"פ דברי רבי.

העצים, זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יום טוב ואסורין בו בהספד ותענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג".

כלומר, "קרבן העצים" אין פירושו קרבן מן העצים, אלא שבזמן שהיו מביאים עצים, "למערכה" היו מקריבים "עולות נדבה", ועולות אלו נקראו "קרבן העצים", דהיינו קרבן (של עולת נדבה) הבא מחמת (יום הבאת) העצים.

והריטב"א²⁷ ביאר: "שהיו מבערים במזבח בפני עצמו מן העצים שהתרכו (שהתנדבו)²⁸ וזה היה קרבן העצים, וכן אמרו כו' ששני גזרין היו קרבין עם תמיד של בין הערביים וזהו מוכיח כי קרבן עצים ממש הוא" – היינו שהעצים עצמם הוקרבו בתורת קרבן²⁹.

ורש"י בפירושו על משנה זו³⁰ כתב, שבימים שבהם, "הכהנים והעם

במאירי תענית שם מ"ד. בפ"י ר"י מלונגיל לתענית שם, וקרבן העצים י"ל שאותן המתנדבים להביא עצים למערכה היו רגילין להביא קרבן בהמה בו ביום כו'".

במשנה תענית שם (כו, א) בשם י"א. וראה פ"י ר"י מלונגיל שם (כהובא במלאכ"ש תענית שם), וי"ל שלא היו מקריבין כו'".

בריטב"א נדפס "שהתרכו" ובהגהות כ. ל. שם הגי' "שהתנדבו".

(29) ובאוצה"ג תענית – תשובות (ע' 34) "קרבן עצים חכמים תקנוהו כמה ששנו חכמי הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירים ותניא קרבן מלמד שמתנדבין עצים וכמה שני גזירים וכו' והגורלות הפלנו על קרבן העצים". וראה פני משה לירושלמי שקלים שם בפ"י דברי הירושלמי מתניתא פליגא על ר"י. לקמן הערה 48.

(30) תענית כו, א. ד"ה תשעה.

(31) מגילה ה, א. ובשינוי ל' קצת ברש"י על הרי"ף מגילה שם.

(32) רפ"ד מהלכות מעה"ק, ובכס"מ שם מצייין, בספרא פ"ט".

(33) וראה גבורת ארי תענית במשנה ד"ה "קרבן עצים" דהקשה עמ"ש הריטב"א, וכן אמרין כו' ששני גזרין היו קריבין עם תמיד של בין הערביים" דהא ב' גזרי עצים חוב הם לתמידים ולא נדבה כו'.

וצריך להבין:

(א) לדעת הרמב"ם (וכן לדעת רש"י) – מניין לנו ש"קרבן העצים" פירושו (לא כפשוטו, כי אם) קרבן הבא בגלל נדבת העצים? והרי מצינו שהעצים למערכה נקראו קרבן, כמו שכתב הרמב"ם עצמו במפורש³².

(ב) מאידך גיסא, בדעת הריטב"א שהעצים עצמם היו קרבן³³ על המזבח – צריך עיון: הלא מפורש שהבאת עצים אלו היתה לפי ש"לא מצאו עצים בלשכה ועמדו אלו והתנדבו משלהם וכך התנו נביאים שביניהן כו'" – ומאחר שהסיבה לנדבת העצים היתה העדר עצים למערכה, צריך לומר

(34) ובאוצה"ג תענית – תשובות (ע' 34) "קרבן עצים חכמים תקנוהו כמה ששנו חכמי הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירים ותניא קרבן מלמד שמתנדבין עצים וכמה שני גזירים וכו' והגורלות הפלנו על קרבן העצים". וראה פני משה לירושלמי שקלים שם בפ"י דברי הירושלמי מתניתא פליגא על ר"י. לקמן הערה 48.

(35) תענית כו, א. ד"ה תשעה.

(36) מגילה ה, א. ובשינוי ל' קצת ברש"י על הרי"ף מגילה שם.

(37) רפ"ד מהלכות מעה"ק, ובכס"מ שם מצייין, בספרא פ"ט".

(38) וראה גבורת ארי תענית במשנה ד"ה "קרבן עצים" דהקשה עמ"ש הריטב"א, וכן אמרין כו' ששני גזרין היו קריבין עם תמיד של בין הערביים" דהא ב' גזרי עצים חוב הם לתמידים ולא נדבה כו'.

רבנו) העצים אינם קרבן גמור³⁹ (כמו לדעת רבי)⁴⁰.

ויש לומר, שבמחלוקת זו בין רבי לרבנו אזלי לשיטתייהו. דהנה, מצינו שבכמה מקומות נחלקו רבי ובר פלוגתיה, ובפרט רבי ורבנו, בנוגע ללשון בתורה או בדברי חז"ל (ועל-דרך-זה בנוגע ללשון בני אדם, כדלקמן) – אם יש לפרש זאת דוקא (א) כפשוטו ממש (ב) ובכל הפרטים, או שיתכן שכוונת הלשון היא רק לחלק מן הדבר, ואף לפרט אחד.

ובנידון דידן:

לדעת רבי, מאחר שלמדנו מ„קרבן מנחה“ שעצים „מקרי קרבן“ ו„מתנדבים עצים“, ובפרט שמצינו פסוק שנאמר בו „קרבן העצים“⁴¹, יש לפרש כפשוטו – שהעצים עצמם הם קרבן, ויש להם דין קרבן בכל הפרטים; ולפיכך סבירא ליה לרבי שהעצים טעונים מלח והגשה וכו', ובכל פרטיהם הם כקרבן מנחה⁴² – כפשוטו.

משא"כ לדעת רבנו, אע"פ שאכן ילפינן „קרבן – מלמד שמתנדבים עצים“, ונקרא הדבר בכתוב „קרבן העצים“, אין הדבר מכריח לומר חידוש

שה„התנדבות משלהם“ היתה לצורך זה.

(ג) לדעת רש"י – מהו הקרבן שהקריבו על המזבח?³⁴

ה. והביאור בזה:

בדעת רבנו שהלימוד הוא מ„קרבן“ – „מלמד שמתנדבין עצים“, מצינו בכללות שתי שיטות בדין וגדר העצים.

רבינו גרסוהו כתב³⁵: „וקסבר תנא קמא דאותן גזירין קריבין להכשר הקרבנות על המערכה“³⁶. וכן משמע גם מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות³⁵: „לפי שהכרחי להביא בכל יום שני גזירין נוספים על המזבח לא פחות מכך כו“³⁷. אבל שיטת הראב"ד³⁸ היא, שלדעת רבנו הוקרבו העצים בפני עצמם; אלא שכמוכן, גם לשיטת הראב"ד בהכרח לומר (לפי דעת

34 גם צלה"ב האריכות בפרש"י תענית יב, א ד"ה שיו"ט דמטיים „במס' מנחות אמרין המתנדב עצים לא יפחות משני גזירין ועצים טעונים קמיצה טעונין הגשה כו“ דלכאורה (א) למאי נפק"מ שם. (ב) זהו לפי דעת רבי ולא כהלכתא – דעת רבנו. (ג) את"ל שנוגע להפ"י דקרבן העצים הו"ל לפרש במשנה תענית (כו, א) בפירוש ענין קרבן העצים ולא בדף יב, א ששם הוא דרך אגב לענין התענינו בו ולא השלמנוהו (ת"ב שחל בשבת) מפני שיו"ט שלנו – בהלכות ודיני תענית.

35 למנחות קו, ב.

36 וראה ירושלמי שקלים (ובתענית ומגילה)

שם „במכשירי קרבן“ ובמפרשים שם.

37 כ"ה בהוצאת קאפאח. ובדפוסים לפנינו בשינוי לשון.

38 בפירושו לתו"כ הנ"ל „מנין שהיחיד מתנדב עצים“. וראה קרבן אהרן שם. ולהעיר מלשון רש"י נחמי' שם קרבן העצים – „תקרובת של עצי המערכה למזבח“.

39 ראה תוד"ה מלמד מנחות כ, סע"ב.

40 ברבא"ד שם „לדעת רבנו הבאין בפ"ע ילפינן להו מעצים הבאים עם הזבח כו' אבל עצים דאינהו גופייהו איקרי קרבן כיון דכתיב במנחה קרבן מנחה לעצים כו'“. וראה ק"א שם.

ובשטמ"ק מנחות עה"ג שם (אות א' גליון) „רבי כו' ויש לה קדושת הגוף דאילו רבנו אין לה קדושת הגוף ויכול לפדותה, אבל לרבי הוי קדושת הגוף ממש כמו מנחה“. ובתוד"ה יצאו (שם כא, א) דלרבי יש בעצים משום נותר ופיגול.

41 ראה לעיל הערה 15.

42 אבל ראה לעיל הערה 24 לדעת ר"ג.

לומר ש„קרבן העצים“ של ט' המשפחות היינו נדבת עצים למערכה, ושמפני זה יהיה היום „כמו יום טוב ואסורין בו בהספד ובתענית כו“ – שכן עצים אלו אינם אלא הכשר קרבן, וסוף־סוף מנדבים אותם לציבור⁴⁷, ואם

גדול – שהעצים הם קרבן, ובכל הפרטים, אלא דיו ללימוד זה לחדש שחל בהם פרט אחד שמצינו בקרבן – שנשרפים על־גבי המזבח כקרבן, או – לדעת הראב"ד – שנקרבים בפני עצמם על־גבי המזבח⁴³.

27

ו. ועפ"ז יובנו הדברים בנידון דידן:

מאחר שפסק הרמב"ם כרבנן, הנה אפילו אם תמצי לומר שניתן להביא עצים בפני עצמם על־גבי המזבח (כדעת הראב"ד)⁴⁴, הרי כיון שאין הם קרבן גמור, לא מסתבר שמשום כך יהיה יום הבאתם „כמו יום טוב ואסורין בו בהספד ובתענית“⁴⁵.

ובפרט כאשר, כאמור, מדברי הרמב"ם משמע שסבירא ליה שדין „מתנדבים עצים“ היינו רק למערכה (ושגם בהבאה כזו די כדי לקרותם „קרבן“)⁴⁶, ואם כן מכל־שכן שקשה

43 ועפ"ז יומתקו דברי הגמרא (שם כ, ב): מאן שמעת לי דאמר עצים אקרי קרבן רבי, וראה תוד"ה מלמד בסופו.

44 ראה מל"מ הל' כלי המקדש שם: דע"כ לא בעינן שיהיו משל צבור אלא במה שהוא צורך למזבח אבל כל שיש צורך במערכה יכול להתנדב להביא עצים כמו כל קרבן נדבה וכמ"ש רבינו ריש פ"ד ופ"ו מהל' מעה"ק דין יג. ועיי"ש. ובמנ"ח מצוה רפה בסופו דפולגתת רבי ורבנן אם עצים הם קרבן היינו במתנדב עצים למזבח לא עצי המערכה רק להקריבם כו'. וכ"פ הרמב"ם בהל' מעה"ק. וכונתו בפשטות למ"ש שם פט"ז הי"ג. וראה הערה 46, 47.

45 משא"כ להמל"מ הנ"ל. וראה פני משה לירושלמי שקלים שם. לקמן הערה 48.

46 ראה רמב"ם פ"ד מהל' מעה"ק סה"א „או עצים למערכה מפני שהן כקרבן“ ובכס"מ שם „בסיפרא פ"ט“. ובפ"ט מהלכות ביאת המקדש ה"ה „והמסדר שני גזרי עצים על המערכה ה"ה מקמטיר איברים וחייב מיתה שהעצים קרבן הוא“,

ומשנה מל' הגמרא (יומא כד, ב. צויין בכס"מ (וראה שם כ, ב) – דעת ר"י) דהוי עבודה תמה. אבל לא כתבו לגבי עצי המערכה בכלל. וראה מ"ש בפיה"מ מנחות שם. וראה מכתבי תורה מכתב קמו.

47 שהרי עצי המערכה לקרבנות (גם דשל יחיד) צ"ל של צבור כמ"ש במל"מ וחסדי דוד (דלעיל הערה 9) בהט' משפחות. וראה מנחות (בקרבן יחיד) כא, ב ואילך, הביא עצים כו' משל צבור. תו"כ ויקרא א, ח (פ"ו, ה), ב, יג (פ"ד, ה). רמב"ם הל' איסור"מ ספ"ה (וראה שם רפ"ד דשקלים). לח"מ שם פ"ו ה"ב. ולפי התוספתא (שקלים פ"ג, ג שהובא בתוד"ה מלמד (מנחות כ, ב) יחיד המתנדב עצים לדעת רבנן מוטרו לצבור, ראה מפרשים לתוספתא שם. וכן תפס הרב המגי' במל"מ (פ"ד מהל' שקלים ה"ו) בזה שמתנדבים עצים. ולפ"ז י"ל שזהו גם כוונת הרמב"ם ברפ"ד ובפ"ט מהל' מעה"ק שם. ועפ"ז מוכן בפשטות מש"כ בפ"ט הי"ג שם „ואם רצה להביא דמי עצים יביא“. ראה ברכת הוצת למנחות ק, ב. חסדי דוד לתוספתא שקלים שם (נדפס בפ"ע). וראה מכתבי תורה שם. ושם „דגדר קרבן עצים הרמב"ם לא ס"ל כלל“. עיי"ש.

ולפ"ז צ"ל שהחידוש דרבנן מלמד שמתנדבים עצים הוא: א) דמהני מסירה לצבור, וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מהלכות כלי המקדש ה"ז. א. (ב) הרי"ז נקרא שהוא התנדב קרבן (ולא רק נדבה לבדה"ב וכיו"ב). שלכן כתבו הרמב"ם ברפ"ד מהל' מעה"ק, נוסף על דין הנ"ל בהלכות כלי המקדש, ונוגע להדין דאבל אינו משלח קרבנות כל שבעה אפי' עצים (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ב הי"א). אף שלפ"ז צע"ק דברפ"ד

(* ראה ירושלמי שקלים תענית ומגילה הנ"ל ובמפרשים שם. מל"מ ושענה"מ הלכות שקלים שם. גבו"א תענית כח, א. ד"ה שאפילו ואילך.

כן, איך יתכן לומר שמשום כך יהיה זה לגבי משפחה זו „כמו יום טוב ואסורין בו בהספד ובתענית“⁴⁸!

ולפיכך פירש הרמב"ם „ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים ו(מהאי טעמא) היה להם כמו יום טוב ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה“ – מצד עולות הנדבה⁴⁹, שהן

מהלכות משה"ק כתבו ביחד דמתנדב או נודר יין בפ"ע או לבונה בפ"ע או שמן בפ"ע או עצים למערכה. וכן כללם יחד לענין הדין דאבל בהלכות ביאת המקדש שם. ובאחרונים הביאו רא"י מזה (ממ"ש הרמב"ם אבל אינו משלח עצים. ועוד) שס"ל שהוא דין קרבן בפ"ע על המערכה. אבל להעיר דמצינו שייכות היחיד גם בקרבנות צבור ממש, וכבמחצית השקל דאף דנעשית לגמרי ממון צבור בכ"ז בקש משה (קרח טז, טו. במדבר פ"ח, י. פרש"י שם) „אל תפן אל מנחתם“ שיש להם חלק כו' (ראה סה"מ תשי"א ע' 31 בהערה). וא"כ לא יפלא בנדודי. ולהעיר מתוס' רפ"ד דפסחים מירושלמי „א"כ קרבן תמיד שהוא לכל ישראל כו' יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד כו'“ (וראה מפענצ"פ פ"ד ס"ב וס"ד, ושי"ג). ועצ"ע בכ"ז. ואכ"מ.

48 אבל להפני משה בירושלמי שקלים שם מביא הירושלמי רא"י לדעה א' דהעצים למערכה לא היו מכשירי קרבן כ"א גופו של קרבן ולכן אסור בהספד ותענית ודוחה ת"ב. ואולי כוונתו דהעצים הם קרבן יחיד ולכן הוא כגופו של קרבן וכפי' הראב"ד לתו"כ ופשטות דברי הריטב"א הנ"ל. אבל דוחק הוא, דהרי מדובר בעצים (שבאו במקום עצים שבלשכה, היינו) למערכה. וכ"כ בשע"מ הל' שקלים שם בסופו דלר' אחא לרבנן בירושלמי שם באים עצים משל יחיד והיינו קרא דנחמי. ולפי' הק"ע דאף לקרבנות צבור התנדבו אלו ולכן נשאר היו"ט לדורות. וראה תק"ח שם. וכמה גי' ופירושים בירושלמי. וראה שיק"ש שם. מפרשי הירושלמי במגילה פ"א ה"ד. ועוד.

49 וכ"כ במל"מ הל' כלי המקדש שם, דהיו"ט שלהם ואיסור הספד ותענית לא הי' מצד עצי המערכה כ"א מצד העולות נדבה.

קרבן גמור⁵⁰.

ואין כל קושיא מכך שקרבן כזה נקרא (לשיטת הרמב"ם) „קרבן העצים“ (אף שהעצים עצמם אינם הקרבן) – כי מאחר שפסק הרמב"ם כחכמים דרבי, כנ"ל, היינו שניתן לפרש את הלשון גם שלא כפשוטה ממש, הרי על-דרך זה הוא גם לגבי „קרבן העצים“ – שהכוונה היא (לא כפשוטו: עצים הבאים כקרבן, אלא) עולות נדבה

(50 במל"מ שם כתב דמ"ש הרמב"ם בה"י „אפילו יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה אסור באותו היום בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג“ – „לא מיירי בדמסר לצבור אלא הכוונה היא שהתנדב עצים משלו כו' (כנ"ל הערה 44) יכול להתנדב להביא עצים עמו כמו כל קרבן נדבה וכמ"ש רבינו ריש פ"ד ופ"ו מהל' מעה"ק דין י"ג עיי"ש. אבל (נוסף על הנ"ל בהערה 47, ש"ל לדעת הרמב"ם שמוטרו לצבור) לפ"ז א"מ: א) לשון הרמב"ם „אפילו יחיד שהתנדב כו'“ שמשמע שהחידוש הוא רק בזה שיחיד התנדב. ולא חידוש בעצם הענין. ב) הו"ל להביא כאן רא"י דעצים איקרי קרבן ככרפ"ד דמע"ק.

ואולי י"ל דגם ביחיד שהתנדב עצים כוונתו שהביא עמו עולת נדבה*, ואי"צ לכתוב זה בפירוש כיון שבא בהמשך להלכה שלפנ"ז. ועפ"ז מובן מש"כ „עצים או גזרים במערכה“ ולא כל' הירושלמי (פסחים פ"ד ה"א, חגיגה פ"ב ה"ד – צויין בכס"מ) „עצים למחב וגיזרים למערכה“: בירושלמי העצים הם (קרבן) למחב. וברמב"ם גם העצים הם למערכה. ולפ"ז מה שכ' עוה"פ „ודבר זה מנהג“ (אף שלכאורה זהו אותו הדין דה"ט. ולהל"מ מובן בפשטות) היינו בנוגע ליחיד. ולהעיר שבכמה דפוסים ליתא הסיים בה"י „ודבר זה מנהג“. וראה מעשה רוקח לרמב"ם שם ה"ט וה"י.

(* ראה רש"י לענין אבל אינו משלח עצים (זבחים צט, סע"ב). המתנדב עצים מביא קרבן עמהו"ן.

מפרש שהוקרבו אז עולות נדבה וכיוצא בזה (כי נוסף לכך שניתן להקשות מנא הני מילי) אין זה מתאים לפשטות הלשון „קרבן עציים“.

ולפיכך כתב בפירושו⁵⁵ „באלו ה'ט' זמנים היו הכהנים והעם מתנדבים להביא עצים והיו מקריבים קרבן אותו היום ואפילו היו עצים הרבה למערכה היו אלו מתנדבין ומקריבין באלו תשעה זמנים“, וכן בפירושו על המשנה האחרת⁵¹: „שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עציים עמהן“ – ומזה גופא שכתב שהקריבו קרבן ולא פירש איזהו, י"ל שלדעתו (ולפי פשוטם של קרא ומאמר רז"ל) הקרבן היה מן העצים גופא⁵⁶: חלק מהעצים שנדבו שימש למערכה, וחלק נוסף – הקריבוהו בתור קרבן ממש⁵⁷.

ועפ"ז יובן גם ההסבר בשיטת

(55) במשנה תענית דמפרש גם הענין. משא"כ בפרש"י לנחמ"י (הנ"ל בהערה 38) דמפרש רק התיבות.

(56) ראה גבורת ארי תענית שם סד"ה קרבן עציים כו', „כדפרש"י עיקר כו' או שמא אפילו עציים הביאו כו'“.

(57) אבל אינו מפרט דיני קרבן עציים זה, משא"כ בפרש"י תענית יב, א מסיים „במס' מנחות אמרינן המתנדב עציים לא יפחות משני גזירין ועציים טעונין קמיצה טעונין הגשה כו“, כי עפ"ז (שהוא קרבן גמור) יובן ביותר מה ש"לא השלמנוהו (ת"ב) מפני שיו"ט שלנו הוא“. וראה לעיל הערה 48 בפי' דברי הירושלמי שם. מל"מ ה'ל' כלי המקדש שם. גבורת ארי למס' תענית שם (יב, א ד"ה דאמר ר"א כו').

עפ"ז מובן מש"כ המאירי בתענית במשנה קרבן עציים „וגדולי הרבנים פרושו קרבן עציים בדרך אחרת כו'“.

הבאות ביחד עם (ומחמת) העציים⁵¹.

[וכן לא קשה לדעת הרמב"ם מכך שט' המשפחות הביאו את העציים בשותפות, שהרי העציים הובאו למערכה בלבד ולא כקרבן, וממילא ניתן להביאם גם בשותפות⁵²; ומאידך, עולות נדבה הלא באות גם בשותפות⁵³].

ז. אולם רש"י, שבפירושו (גם על הש"ס) הוא פשוטן (ולא פסקון)⁵⁴, מפרש כפשוטו במקרא ובש"ס: „קרבן עציים“ אינו עציים שהובאו למערכה, שהרי עציים אלו אינם קרבן, ופשיטא שלא בכל הפרטים; ומהאי טעמא גם אינו

(51) וי"ל שלכן הביא ברפ"ד דמעה"ק (וכן בפי' המשניות (מנחות שם*)) ה'ל' „ולקרבן העציים“ ולא ה'ל' „והגורלות הפלנו גו“ שהובא בגמרא, כי הכתוב „והגורלות הפלנו על קרבן העציים“ הקרבן שם הוא עולות נדבה לדעתו (ה'ל' כלי המקדש שם ה"ט וי"ד) והוצרך להביא רא"י שהעציים עצמם למערכה נק' קרבן.

(52) ועפ"ז מובן בפשטות מה שהשמיט הרמב"ם ברפ"ד דמעה"ק ה"ב הדין דאין שנים מביאין עציים.

וי"ל שלכן הביא הרמב"ם בפיה"מ מנחות (וכן רבינו גרשום שם) הכתוב „אדם כי יקריב מכם קרבן“ ולא ה'ל' „קרבן“ שנאמר אצל „מנחה“ כפרש"י, וכמפורש בתו"כ, כי הרמב"ם מפרש הסתם משנה אליבא דהלכתא – כת"ק, וא"כ מביאין עציים בשותפות (כדלעיל הערה 24). משא"כ התו"כ דלמד מקרבן מנחה (מפרש הרמב"ם ש)הוא לדעת רבי ולדעתו „כשם שאין שנים מביאין מנחה נדבה כך אין מביאין עציים“ (ודלא כנ"ל (הערה 23) דלרבי א"צ לזה).

(53) מנחות קד, ב. תו"כ (הנ"ל הערה 24. ועוד). רמב"ם שם רפ"ג. פי"ג ה"ב.

(54) יד מלאכי כללי רש"י כו' אות א' וב'.

(* בפיה"מ הוצאת קאפאח „קרבן העציים“ ולפי"ז י"ל שכוונתו לה'כ' „והגורלות הפלנו גו“.

„קרבן עצים“⁶¹.

ומעתה מובן ש(לדעת רש"י והריטב"א) אכן נדבו המשפחות את העצים בתשעת הזמנים הללו באופן של שותפות משפחתית, ויכלו לעשות כן מאחר שהנדבה היתה רק עבור עצים למערכה; ואילו מה שמתוך עצים אלו הורם חלק כדי להקריבו בתור „קרבן עצים“ על-גבי המזבח – לא היה זה באופן של שותפות, אלא עבור כל יחיד בפני עצמו⁶² (אף שדוחק קצת).

ח. וי"ל כנ"ל, שבמחלוקת זו בין רבי לרבנן בנוגע לקרבן העצים אזיל כל אחד מהם לשיטתיה בכמה מקומות בש"ס, ומהם:

בסדר זרעים (במסכת ברכות⁶³) – „קריאת שמע ככתבה דברי רבי וחכמים אומרים בכל לשון“: רבי סבירא ליה שחיוב קריאת שמע הוא לקרוא את הפרשיות כפי שהן כתובות בתורה, בדיוק בכל הפרטים, כולל הפרט של „ככתבה“. ואילו לדעת רבנן די לאמרה

להסיקן, ושם (קו, ב) „בעצי הקדש כשאר קרבנות“. וראה מכתבי תורה מכ' קמח בתחלתו. אבל להעיר דבירושלמי הל' „הרי עלי עצים כו“ ובתוד"ה מלמד מנחות (כ, ב) „הא דפליג הכא כו היינו כשאמר הרי עלי כו עצים אלו למזבח כדנתיא בתוספתא כו“.

61 אבל צ"ע אם יש לפרש כן באוצה"ג (הובא לעיל הערה 29) דשם משמע שהי רק קרבן בפ"ע. [אבל י"ל דכ' רק מה שצריך להשמיענו בקרבן העצים משא"כ עצים למערכה פשיטא היא]. וכן לאידך לפי השני דר"י מלוניל (הנ"ל הערה 27) משמע שהי רק עצי המערכה.

62 ראה פרש"י להרי"ף מגילה שם „יצא זה דנדבה היא ושל יחידים“. ובריטב"א הנ"ל „שאין קרבן עצים וי"ט (אלא) לכל א' וא' ביומו“. אבל בפשטות כוונתו „כל א" – כל משפחה.

63 יג, א.

הריטב"א – „שהיו מבערים במזבח בפני עצמו מן העצים שהתרכו (שהתנדבו) וזה היה קרבן העצים. . . וזה מוכיח כי קרבן עצים ממש הוא ולא שאר קרבנות שהיו מביאין באותו יום“: גם לדעת הריטב"א הביאו עצים למערכה, כפי שמשמע מפשטות הדברים, ולא בא אלא לשלול ולהדגיש שלא הביאו עוד קרבן נפרד בפני עצמו (מבין סוגי הקרבנות הידועים), אלא „מן העצים שהתרכו (שהתנדבו)“⁵⁸ – (מחלק מן) העצים שאותם נדבו למזבח⁵⁹ הקריבו⁶⁰

30

58 עפ"י המבואר בפנים אולי יש לקיים הגירסא שבדפוס „שהתרכו“.

59 וי"ל (בדוחק) שזהו שהביא הריטב"א „וכן אמרו כו' ששני גזירין היו קרבין עם תמיד כו“ לדגמא נקט, שמצינו הבאת קרבן ביחד עם עצים. וי"ל שלכן הביא שני גזירין עם תמיד של בין הערביים ולא עם תמיד של שחר, כי ב' גזירין בבקר באים בהמשך לסידור המערכת (ראה יומא כד, ב. ובפרש"י שם ד"ה בהאי פליגי. ומי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור המערכה וסדור שני גזירי עצים (שם כו, ב. וש"נ)) משא"כ דתמיד של בין הערביים.

60 ולפ"ז הרי זה כדוגמת עצים דיחיד שבירושלמי הנ"ל (בהערה 50), שבפשטות „עצים למזבח וגזירים למערכה“ הוא שמביא שניהם, העצים מביא למזבח כקרבן, וגזירים למערכה – לצבור (משא"כ דעת הרמב"ם (הנ"ל שם) „עצים או גזירים“, ולכן „אסור בהסבא ותענית ומלעשות בו מלאכה בו ביום“. וראה קרבן העדה פסחים שם „תנא והדר מפרש כו“). ועפ"ז הרי"ז כדעת רבי (לר"פ) במנחות ד, „עצים צריכין עצים“ (ראה פרש"י שם כ, ב) „יביא עצים אחרים

(* דמזה שדייק וכתב שני גזירין היו קרבין עם תמיד כו' ולא „דמצינו הקרבת שני גזירין (וכי"ב)“ – ע"ד מ"ש בפיה"מ מנחות קו, ב. פרש"י שם כ, ב. ושטמ"ק שם אות ז. ראב"ד בפ"י לתו"כ שם – משמע, דאין כוונתו להביא ראי' דמצינו הקרבה מיוחדת של עצים לבד ממערכה, אלא כבפנים.

שבעת ימים", ואיתא בגמרא⁶⁶ דבעינן תשובו כעין תדורו". רבי סבירא ליה ש"תשובו כעין תדורו" צריך להתקיים כפשוטו ובכל הפרטים⁶⁷, ולכן צריכה הסוכה להיות ארבע אמות על ארבע אמות, "כעין תדורו" – כבית – ממש; ואילו לדעת חכמים אין הכרח שיתקיים "כעין תדורו" כפשוטו ובכל הפרטים, אלא די בכך שיהיה זה "כעין תדורו" בפרט מסוים – בכך שהסוכה מחזקת ראשו ורובו, היינו שתהיה זו דירת ארעי שיש בה כדי ישיבה, "תשובו"⁶⁸, ואין הדבר מצריך שגם בנין הסוכה יהיה "כעין תדורו".

י. וכן מצינו גם בנוגע ללשון ודעת בני אדם – בסדר נשים: "אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה"⁶⁹. וכגון באומר "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז" – לדעת רבי "מגורשת מעכשיו"⁷⁰, ולדעת רבנן אינה מגורשת אלא לאחר שתתן מאתים זוז.

שיטת רבי היא, שכאשר יש לפנינו דיבור של האדם ומעשה בפועל שעושה בשעה זו, אזי (אע"פ שהוסיף בשעת מעשה שהדבר הוא "על מנת" שיתקיים

"בכל לשון": אין צורך שהקריאה תהיה גם "ככתבה", אלא די בכך שתוכן הענין הוא קריאת שמע.

ואע"פ שבגמרא נתבאר טעמיהם של רבי ורבנן – "מאי טעמא דרבי אמר קרא והיו בהווייתן יהו ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע" – אבל הסיבה לכך גופא שרבי נקט דוקא הדרש של "והיו" ורבנן נקטו דוקא הדרש של "שמע בכל לשון וכו'" היא הביאור הנ"ל לשיטתייהו.

וכן מובן גם מהמשך הדברים בגמרא, "למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי. איצטריך משום דכתיב שמע. למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה, דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי. איצטריך משום דכתיב והיו, היינו שעצם הסברא מכריחה כבר לדעת רבי שקריאת שמע צריכה להיות "ככתבה", ולדעת רבנן – שקריאתה "בכל לשון"; והלימוד מן הפסוקים אינו אלא לצורך שלילת המשמעות ההפכית שבפסוק השני.

ט. בסדר מועד (במסכת סוכה⁶⁴) – "רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכמים אומרים אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה":

בתורה⁶⁵ נאמר "בסוכות תשבּו

ה' סוכה (הובא בהגהות חשק שלמה סוכה שם) דשלשתן ב"ש ובי' ורבי מקרא אחד דרשו בסוכות תשבּו כו'.

66 שם כת, ב. ובמשנה שם, כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי".

67 וראה שם ז, ב דדעת רבי דדירת קבע בעינן.

68 ראה שם ג, רע"ב לימא רבי היא ולא רבנן כו' אפילו רבנן מודו כו'.

69 גיטין עד, א. וש"נ.

70 דה"ק מעכשיו יא גט ע"מ שתקיימי התנאי" – פרש"י שם ד"ה כאומר.

64 א. וש"נ.

65 אמור כג, מב. ולהעיר מבעל העיטור

תנאי מסוים לאחר מכן) יש לפרש זאת כפשוטו ובכל הפרטים – הוא פועל עתה את המעשה בשלימותו, אלא שמוסיף „על מנת” – שעל האשה לקיים לאחר מכן את הפעולה שבתנאי; ולפיכך, לדברי רבי „כל האומר על מנת” הרי הוא כאילו אמר „מעכשיו”.

אבל לדעת רבנן אי אפשר לחדש (ולהוסיף) כאן דין של „מעכשיו” – אע”פ שללא חידוש זה לא יהיו המעשה והאמירה כפשוטם, ולפיכך, לדבריהם הגט יחול רק לאחר זמן⁷¹, כאשר תקיים האשה את התנאי⁷².

יב. ועפ”ז יש לומר שהחילוק הנ”ל לשיטתייהו דרבי ורבנן נמצא גם במחלוקת שבה בר פלוגתיה דרבי הוא יחיד ולא רבנן (ואזיל בשיטת רבנן במחלוקת הנ”ל):

יא. חילוק זה לשיטתייהו דרבי ורבנן מוצאים אנו גם לגבי לימוד מענין לענין בגזרה שוה, בסדר נזיקין (במסכת סנהדרין⁷³) – „הזיד במעילה (בהקדש) רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. מאי טעמא דרבי, אמר ר’ אבהו גמר חטא חטא מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ורבנן אמרי אמר קרא בו ואלא במעילה”.

בסדר קדשים (במסכת מנחות⁷⁶) – „כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל, ורבי יוסף ברבי יהודא מכשיר. במאי קא מיפלגי, רבי דריש כללי ופרטי ור’ יוסי ברבי יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, רבי דריש כללי ופרטי, ועשית מנורת כלל, זהב טהור פרט, מקשה תיעשה

32

אליבא דרבי, מאחר שכל דין מעילה

(74) ראה פרש”י שם ד”ה בו.

(75) בזבחים צא, ב. מנחות קז, א (לפי התוס’ ד”ה אי תניא תניא), ס”ל לר”פ דלדעת רבי דון מינה ואוקי באתרא ולרבנן דון מינה ומינה, ולכאורה זהו היפך הנ”ל. אבל י”ל: א) דשם יש „באתרא” דינין משלו דמפורש דיני שמן לנסכים (ועד”ז י”ל בתנופה בזבחי שלמי צבור (מנחות סב, סע”א) דלרבי המנונא פליגי בדון מינה). משא”כ כאן דכל דין מעילה בקדשים למדין מתרומה. ב) בשמן הלימוד הוא מיתור תיבה (או בנין אב כזבחי שלמי צבור). משא”כ במעילה הוא גז”ש, שהרי”ז כאילו נכתב הלמד אצל המלמד (ראה שטמ”ק ב”ק (כה, ב) מהרא”ש ד”ה אלא – בשם הר”מ). אבל ראה מפרשי מנחות קז, ב (ברה”ז צ”ק. חק נתן). אנציק’ תלמודית בערכו. ועצ”ע.

(76) כח, ב. וש”נ.

(71) וכן יש לפרש (בדוחק עכ”פ) גם לדעת ר”י „דהכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה”, דלרבי הוי מעשה נתינת הגט נגמר מיד משא”כ לרבנן אין מעשה נגמר מיד – ראה תוד”ה אדמיפלגי (שם, ע”ב).

(72) וברמב”ם שפסק בקרבן העצים (ובהשאר הנ”ל) כרבנן, וכתב ד„כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי” (הלכות אישות פ”ו הי”ז) בפשטות י”ל כי ס”ל כר”י דלא נחלקו בזה, ורק בהיום ולאחר מיתה ובזה הרי פסק (הלכות גירושין פ”ט הי”ד) „הרי זו ספק מגורשת”.

(73) פד, א. וש”נ. ואף שהובא בכ”מ לא בסדר נזיקין ההסברה בדברי תנא קמא ורבי היא בסנהדרין.

לפרט⁷⁸, ו"מיעט של חרס" בלבד⁸¹, שהוא "פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם"⁸².

יג. וענין בטהרות – "הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא, רבי יוסי ברבי יהודה מטהר. במאי קא מיפלגי, מר סבר אהל זרוק לאו שמיא אהל, ומר סבר אהל זרוק שמיא אהל"⁸³:

לדעת רבי, כדי שדבר המאהיל יחצוץ בפני הטומאה עליו להיות שוה ל"אהל" (בכל הפרטים) – שאינו מיטלטל⁸⁴, ודוקא כך דין אהל עליו וחוצץ; משא"כ לשיטת ר' יוסי בר' יהודה, אע"פ שאין הדבר המאהיל שוה בכל הפרטים לאהל, שהוא דומה לו בכך שהוא מקום לעצמו, יש עליו דין אהל וחוצץ בפני הטומאה, וכשיטת רבנן הנ"ל, וטהור.

(משיחת כ' מנחסיאב תשל"ב)

של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי" (ובפרש"י שם: "שהרי הוא כדרך כו").

81) וברמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א הי"ח) "המנורה וכו' אלא מן המתכת בלבד ואם עשאו כו", ובכס"מ שם, ופסק רבינו כר"י ב"ר יהודה". אף שבפשטות י"ל דפסק כרבי ע"פ ברייתא אחרית דר"י שם. ראה חק נתן מנחות שם. פ"ח יו"ד סי' פד סק"ז. הר המור"י שם. וראה נוי"ב (מהדורת) יו"ד סי' רג בהגה"ה.

82) פרש"י מנחות שם ד"ה של חרס. וראה סוטה יד, ב.

83) עירובין ל, סע"ב. וש"נ.

84) ולדעת כמה ראשונים (ר"ח עירובין לא, א. ורשב"א בשם הר"ח שם. ועוד) פ"י אהל זרוק היינו שראוי להיזרק ממקום למקום, אף שעכשיו מונח הוא. ומ"מ דעת רבי שאינו אהל כיון שאינו קבוע במקום אחד כל הזמן כאהל גמור. וראה אנציק' תלמודית בערכו כמה פירושים.

המנורה חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת. ר' יוסי בר' יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, ועשית מנורת ריבה, זהב טהור מיעט, מקשה תיעשה המנורה חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט של חרס":

כיון שלדעת רבי לימוד וריבוי מתפרש כפשוטו (ככל האפשר), כך שהשוואת הנידון אל הענין שממנו הוא מתרבה ונלמד כוללת פרטים רבים ככל האפשר, לכן "דריש כללי ופרטי"⁷⁷ – כך שיתרבה רק "כעין הפרט", דברים הדומים לפרט⁷⁸.

אך ר' יוסי בר' יהודה דאזיל בשיטת רבנן דרבי, שגם כאשר יש דמיון בפרט אחד וכיוצא בזה יש שייכות בין הדברים והנידון יכול להקרא בשם המקור (כבענינו: קרבן העצים) – "דריש⁷⁹ ריבוי ומיעוטי", כך ש"ריבה כל מילי"⁸⁰, כולל אלו שאינם בדומה

33

77) וראה שבועות ד, ב. ושם (ה, רע"א) "בעלמא כללי ופרטי דריש (רבי) והכא כו".

78) ראה פרש"י סוכה ג, סע"ב, "כלל שני כו' בא להוסיף עליו ודייך אם תוסיף עליו את הדומים לפרט כו' והדורש בריבוי ומיעוט כו' אהני ריבוי כל מילי דאלו דברים שהן כעין הפרט לא איצטריך כו'".

79) וכן י"ל בברייתא קמייתא דר"פ שם "מר (רבי) סבר מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ומר (רבי) סבר מה הפרט מפורש דבר חשוב אף כל דבר חשוב (דוקא)".

80) וראה גם המשך הגמרא שם (הרא"י לברייתא אחרית) בצד ההיפך – "ושל שבעה לא יעשה ואפי' משאר מיני מתכות (ובפרש"י שם "משום דדומה לשל מקדש") ר"י בר"י אף